

HUISARTS- GENEESKUNDE

JAARGANG 2 - NR 1 - 2011

AUTEURS

mevrouw drs. D. Beaujean,
RIVM/Landelijke Coördinatie
Infectieziektebestrijding en
mevrouw dr. M. Langelaar,
RIVM/Laboratorium
voor Zoönosen en
Omgevingsmicrobiologie

VRAAG

Welke ziektes kun je oplopen via huisdieren? (deel 1)

ANTWOORD

Dit artikel bestaat uit twee delen. In dit eerste deel komen de luchtwegklachten en huidklachten aan de orde. In de volgende uitgave van *Huisartsgeneeskunde* worden de gastro-intestinale klachten en vermoeidheidsklachten beschreven.

Een zoönose is een infectieziekte die kan worden overgedragen van dieren op mensen. Wanneer u een volwassene op het spreekuur krijgt, is de kans heel groot dat deze patiënt tijdens zijn/haar leven al een of meerdere zoönosen heeft opgelopen. Te denken valt aan: *Toxoplasma*, *Toxocara*, *Salmonella* of een huidschimmel. Veel van deze infecties verlopen symptomeloos of met dusdanig milde symptomen dat men niet naar de huisarts gaat. Zoönosen kunnen echter ook ernstig verlopen, zoals leptospirose, HUS of rabiës.

Toch is het goed om u te realiseren dat dieren infecties op mensen kunnen overdragen. En dat u, bij bepaalde mensen met klachten, zelf vraagt of er contact met dieren is (geweest). Het is verstandig om hiernaar te vragen omdat het u enerzijds kan helpen uw diagnose sneller te bevestigen en anderzijds is het wellicht nodig dat er maatregelen worden genomen die verder gaan dan alleen de patiënt in uw spreekkamer.

In Nederland heeft 55% van de huishoudens een huisdier. Samen zijn dat 1,8 miljoen honden, 3,3 miljoen katten, 1 miljoen konijnen, 0,8 miljoen knaagdieren, 19 miljoen vissen, 5 miljoen vogels, en 0,25 miljoen reptielen en amfibieën!¹

In dit overzicht geven wij antwoord op de vraag 'welke infectieziekten kunnen mensen van hun huisdieren krijgen?'. Omdat deze vraag ingewikkelder is dan hij op het eerste gezicht lijkt, hebben we een aantal afwegingen gemaakt. Ten eerste richten we ons zoveel mogelijk op de huisdieren die overwegend binnenshuis worden gehouden (dus geen struisvogels, alpaca's enzovoort). Ten tweede beperken we ons tot de infectieziekten met een redelijke kans dat er ooit een patiënt mee op uw spreekuur komt. Tot slot beperken we ons tot die zoönosen die in Nederland rechtstreeks van huisdieren komen. Dit betekent dat bijvoorbeeld zoönosen die via voedsel worden opgelopen niet worden beschreven. Verder besteden we geen aandacht aan de vossenlintworm (via honden op mensen overdraagbaar, maar er zijn (nog) geen humane gevallen in Nederland gemeld). Leishmaniose komt niet aan bod, ook al wordt dat veelvuldig door honden meegebracht uit mediterrane landen. Zolang de vector in Nederland niet aanwezig is, wordt deze ziekte niet op mensen overgedragen. Ook de ziekte van Lyme blijft buiten beschouwing. Zelfs als een hond een besmette teek bij zich draagt, is er geen infectierisico voor het baasje dat de teek verwijdert.

De resterende infectieziekten achten wij relevant voor u als huisarts. Ze zijn in de onderstaande tabel verzameld en gesorteerd op basis van de klacht waarmee de patiënt op uw spreekuur komt.

Klacht/aandoening	Informatie	Welk dier	Overdracht
Luchtwegklachten			
Toxocarose (<i>T. canis</i> , <i>T. cati</i>)	<p><i>Toxocara canis</i> en <i>Toxocara cati</i> zijn spoorwormen van huisdieren die ook de mens kunnen besmetten.</p> <p>De spoorworm besmet vooral jonge kinderen. De symptomen van de besmetting zijn mede afhankelijk van de hoeveelheid infectieuze larven die het kind heeft binnen gekregen. Veel besmettingen zullen zonder klachten verlopen. Als er wel klachten zijn, worden de symptomen vaak veroorzaakt door de larven in lever en longen: misselijkheid, buikpijn, hoesten. In ernstiger gevallen kunnen ook koorts, spier- en gewrichtspijnen, overgeven en uitslag optreden. Larven die naar het oog gaan, veroorzaken een bekende complicatie. Aan één oog treden dan vaak (ernstige) stoornissen van het gezichtsvermogen op. Dit syndroom heet oculaire larva migrans. Een heel enkele keer veroorzaken de larven die naar de hersenen gaan epilepsieaanvallen.</p>	Honden Katten	Besmetting vindt plaats door opname van eitjes met infectieuze larven uit de uitwerpselen van honden en katten. Bijvoorbeeld wanneer kinderen in de zandbak spelen.

Klacht/aandoening	Informatie	Welk dier	Overdracht
Vervolg Toxocarose (<i>T. canis</i> , <i>T. cati</i>)	Er lijkt een verband te zijn tussen het doormaken van een <i>Toxocara</i> -infectie en het optreden van allergische asma, <i>Toxocara</i> -infecties kunnen waarschijnlijk de symptomen van astma verergeren.		
Psittacose (<i>Chlamydomphila psittacii</i>)	Psittacose is een systemische infectie met een zeer variabele presentatie. De infectie kan symptomeloos verlopen, maar kan zich ook uiten als griepachtig ziektebeeld met koorts, hevige hoofdpijn, spierpijn, hoesten, rillerigheid en zweten, of als ernstigere vorm zich presenteren als pneumonie of als een septisch ziektebeeld met multiorgaanfalen waarvoor opname in het ziekenhuis noodzakelijk is. Pneumonie is de meest bekende vorm van de ziekte. Deze pneumonie kan zich op een röntgenfoto presenteren als een interstitieel beeld, maar ook als lobaire pneumonie. De symptomen zijn erg algemeen van aard: hoesten, kortademigheid en vaak weinig sputumproductie. Frequent wordt hevige hoofdpijn als symptoom genoemd.	Vogels	Besmetting vindt plaats door contact met (opgedroogde) excreta van geïnfecteerde vogels. Besmetting komt vervolgens tot stand door inhalatie van de bacteriën.
Q-koorts (<i>Coxiella burnetii</i>)	De meeste infecties verlopen asymptomatisch, subklinisch of als een griepachtige ziekte. Aangezien het een gegeneraliseerde infectieziekte is met hematogene verspreiding, kunnen symptomen zich in principe in alle orgaansystemen voordoen. Het acute ziektebeeld gaat vaak samen met een pneumonie of een, meestal subklinisch verlopende, hepatitis. Bij klinisch manifeste gevallen is er meestal een acuut begin met heftige hoofdpijn en hoge, vaak remitterende koorts (temperatuur schommelend tussen 38.5 en 40.5 °C). Verder komen koude rillingen, spierpijn, anorexie, misselijkheid, braken, diarree en relatieve bradycardie regelmatig voor. Niet-productieve hoest en thoracale pijn wijzen - vaak zonder duidelijke afwijkingen bij fysische diagnostiek - op een pneumonie. Het chronische ziektebeeld (> zes maanden) manifesteert zich vaak als een endocarditis. Bij deze chronische vorm kunnen de genoemde symptomen tot tien jaar na de eerste besmetting optreden. Meestal geneest Q-koorts spontaan na een à twee weken. Zelden is er sprake van een dodelijke afloop (sterfte < 1% van de onbehandelde klinische gevallen). De kans op een miskraam of intra-uteriene vruchtdood ligt echter waarschijnlijk veel hoger. Therapie kan de ziekteduur bekorten en de kans op complicaties verminderen. De behandeling van zwangeren voorkomt een abortus en na de zwangerschap moet gecontroleerd worden op chroniciteit van de infectie, zodat een eventuele nabehandeling kan plaatsvinden	Runderen Schapen Geiten Maar ook: Huisdieren Vogels	Besmetting vindt plaats door contact met urine, faeces, placentair weefsel en vruchtwater van geïnfecteerde dieren. De meeste bacteriën komen vrij bij de partus of vroeggeboorte/ abortus. Na indrogen van de excreta worden de bacteriën via stofpartikels in stallen, weilanden, ruwe wol en huiden verspreid. Door inhalatie van de stofpartikels kan besmetting optreden. Ook is besmetting mogelijk door consumptie van rauwe melk(-producten).
Huidklachten			
Scabies en andere mijteninfecties (<i>Sarcoptes</i> , <i>Cheyletiella</i> , <i>Dermanyssus</i> <i>Ornithonyssus bacoti</i>)	De <i>Sarcoptes scabiei</i> (schurftmijt) veroorzaakt scabiës. De verschillende ondersoorten van deze mijt leven op verschillende diersoorten en zijn vrij specifiek voor deze diersoorten. De meeste door dieren overgedragen mijten zorgen in het algemeen alleen voor jeuk en hooguit wat huiduitslag. De ontstekingen zijn zelflimiterend: na verloop van tijd (maximaal drie weken) gaan ze vanzelf over want deze mijten hebben een voorkeur voor dieren en niet voor mensen.	Alle	Besmetting vindt plaats door overdracht van de mijt van dier naar mens via intensief contact met het dier. Ook kunnen mijten vanuit de verblijfplaatsen van de dieren (mand, nest, broedplaats) of via textiel op de mens kruipen.
Tinea / ringworm (<i>Microsporum</i> , <i>trichophyton spp.</i>)	Ringworm is een aandoening die veroorzaakt wordt door schimmels, meestal <i>Microsporum</i> of <i>Trichophyton</i> . De aandoening wordt ook wel tinea corporis genoemd (op de romp) of tinea capitis (als het op het hoofd is gelokaliseerd). Veel dieren, maar ook mensen, zijn symptomeloos drager van de schimmelsporten die ringworm kunnen veroorzaken. De typische ringwormplekken zijn rood en rond en worden steeds groter. De ringen zijn scherp begrensd, met een regelmatige uitbreiding aan de randen. Meestal doet de plek geen pijn maar er kan wel jeuk optreden. Schimmels die afkomstig zijn van dieren geven een wat vuriger, actievere laesie en leiden vaker tot suppuratieve laesies. Secundaire bacteriële infectie is niet ongewoon. De plekken kunnen overal op het lichaam voorkomen, ook op de behaarde huid. De plekken gaan vaak vanzelf weer weg maar dat kan lang duren. Bij mensen met een verminderde afweer kan een ander beeld ontstaan. Daar kan de schimmel vaak dieper in de huid doordringen en ernstige en pijnlijke huidontstekingen geven. Lokale behandeling met een antimycoticum is voldoende bij solitaire huidlaesies. Bij uitgebreide tinea verdient systemische behandeling vaak de voorkeur.	Alle	Besmetting vindt plaats door direct contact met het huisdier, of indirect via borstels, de mand, een deken enzovoort.

Klacht/aandoening	Informatie	Welk dier	Overdracht
Kattenkrabziekte (<i>Bartonella henselae</i>)	<p>Kattenkrabziekte is bij immunocompetente mensen over het algemeen een onschuldige, soms met koorts gepaard gaande ziekte, die meestal vanzelf overgaat. Het begint drie tot vijf dagen nadat de patiënt door een kat gekrabd of gebeten is, met een of meerdere rode papels (2-3 mm) op de huid ter plaatse van het inoculum. De papels worden vesikels, na enkele dagen crusteus, waarna de laesie snel verdwijnt. Niet zelden blijft de primaire laesie onopgemerkt. Na ongeveer twee weken, wanneer van de primaire laesie meestal alleen nog een klein litteken zichtbaar is, kan een (druk)pijnlijke, grote lymfklierzwellings ontstaan, soms meer dan één. De zwelling ontstaat in een lymfklierstation proximaal van de inoculatieplaats, meestal aan het hoofd, in de hals, in de oksel of de elleboogplooï, minder vaak in de lies of lager. Lymfangitis ontbreekt. Ook huidafwijkingen als morbiliforme 'rash', erythema nodosum en erythema multiforme zijn beschreven. De lymfadenitis kan weken tot maanden aanhouden (gemiddeld zes weken), maar verdwijnt uiteindelijk spontaan en zonder restverschijnselen. De ernst van de lymfadenitis is zeer variabel, maar de aandoening kan in uitgesproken gevallen gepaard gaan met sterke vergroting van de klier, warmte en roodheid van de onderliggende huid en aanzienlijke pusvorming (abcedering treedt op bij circa 15% van de patiënten). De infectie verloopt ernstiger bij immunoincompetenten (met name mensen met aids of een niertransplantatie). Typerend voor het beeld zijn papulaire en nodulaire huidlaesies (bacillaire angiomatose). De regionale lymfadenitis reageert niet op antibiotica. Bij abcedering is aspiratie of drainage van pus aangewezen, wat leidt tot verlichting en verkorting van de klachten. Atypische vormen reageren over het algemeen zeer goed op antibiotica. Verschillende bloedzuigende/stekende vectoren zijn mogelijk overbrenger van de ziekte, in ieder geval tussen dieren en misschien van dier op mens. Derhalve is vlooiënbestrijding bij huisdieren van groot belang.</p>	Katten	Besmetting vindt plaats door krabben of bijten door een kat. Mogelijk ook via bloedzuigende/stekende vectoren.
Orf (bij dieren: 'zere bekjes' genoemd, of <i>ecthyma contagiosum</i>)	<p>Orf is een zoönose veroorzaakt door het orfvirus. De humane variant van orf blijft meestal beperkt tot een solitaire huidafwijking of een klein aantal gegroepeerde huidafwijkingen, gelokaliseerd op de vingers, handen of onderarmen. De klassieke laesie bevindt zich op de dorsale zijde van de hand of vingers. De laesie bestaat uit rode tot rood-blauwe, (zeer) pijnlijke stevige knobbels van 1 tot 3 cm doorsnee. Na enige weken vormt zich een korstig centrum dat er later als een prop uitvalt. Na zes tot acht weken geneest de aandoening vanzelf, er blijven dan wel kleine, stervormige littekentjes over. De belangrijkste complicaties van orf zijn secundaire bacteriële infecties, lymfangitis en lymfadenopathie met bijbehorende systemische symptomen zoals koorts. Orf kan ook voorkomen op ongebruikelijke locaties zoals in het gelaat of in het perianale gebied. De aandoening verloopt meestal ongecompliceerd en spontaan herstel treedt op binnen zes weken. Er zijn ernstige oculaire laesies beschreven. De ziekteverschijnselen kunnen maanden duren als ernstige complicaties optreden zoals toxisch erytheem, erythema multiforme of bulleus pemfigoid. Er bestaat geen specifieke behandeling voor deze aandoening en dit is ook niet nodig. Vroegtijdige herkenning is noodzakelijk om onnodige chirurgische interventie te voorkomen. Voorkom het doorprikken van blaren. Een conservatieve behandeling is aangewezen.</p>	Schapen Geiten	Besmetting vindt plaats door direct contact met geïnfecteerde schapen of geiten, maar het virus kan ook buiten het dier lange tijd besmettelijk blijven en via kleding of de omgeving overgedragen worden.
Aquariumgranuloom (<i>Mycobacterium marinum</i>)	<p><i>Mycobacterium marinum</i> is een atypische <i>Mycobacterium</i> die in zout en zoet water wordt gevonden. Infectie volgt op primaire inoculatie van een huidlaesie en manifesteert zich als een gelokaliseerd granuloom of sporotrichotische lymfangitis. De laesie bestaat uit een erythemateuze of blauwige papel of nodulus van 0.5 tot 3 cm doorsnee. Bij 90% van de gevallen betreft het de bovenste extremiteit. Er kan ulceratie optreden. In 25-50% van de gevallen ontstaan opvolgende laesies langs de weg van lymphatische drainage van de extremiteit, dit wordt sporotrichotische verspreiding genoemd. Er kan lymfadenopathie aanwezig zijn. Diepere vormen kunnen voorkomen met tenosynovitis, bursitis, septische artritis en osteomyelitis. Verspreiding naar beenmerg en buikorganen is zeldzaam. Diagnose en behandeling worden vaak vertraagd doordat men niet op deze aandoening bedacht is ten opzichte van meer voorkomende bacteriële pathogenen. Bij uitstel van diagnose kan de infectie lijken op rheumatoïde artritis, jicht, trauma gerelateerde tenosynovitis, een corpus alienum, schimmelinfecties of een maligniteit.</p>	Vissen (aquarium)	Besmetting kan plaatsvinden als tijdens het schoonmaken van een aquarium bijvoorbeeld een wondje aan de handen geïnfecteerd raakt. Ook via andere wateromgevingen of het schoonmaken van vis kan besmetting optreden.